

Namik Kabil i Radmila Gikić Petrović

POVIŠENA SENTIMENTALNOST

Namik Kabil (1968), filmski reditelj i pisac, autor je nekoliko nagrađivanih scenarija, između ostalog i za igrani film *Kod amidže Idriza*. Njegov film *Informativni razgovori* dobitnik je Nagrade „Srce Sarajeva” za najbolji dokumentarni film na Sarajevskom filmskom festivalu 2007. godine, a posle i drugih međunarodnih nagrada. Igrani film *Čuvari noći*, za koji je napisao scenario i režirao ga, imao je 2008. godine svetsku premijeru na Venecijanskom filmskom festivalu.

Autor je romana *Sam* (2004), *Amarcord* (2015), *Isijavanje* (2019), *Yesterday* (2021), *Beskućnik* (2023), kao i nekoliko drama. Za roman *Beskućnik* dobio je 2024. regionalnu Nagradu „Predrag Matvejević”. Živi u Sarajevu.



Radmila Gikić Petrović: Svoj prvi roman *Sam* objavili ste 2004. godine, kao film svesti, o čemu je pisao književni kritičar Enver Kazaz. Radnja se dešava u Sarajevu, a opet ćete se toj temi vratiti u romanu *Yesterday*. Kako ste se odlučili da iz filmskog sveta, uslovno rečeno, pređete u književnost?

Namik Kabil: Uvijek sam nešto piškarao i pisao, i prije filma i scenarija. Ipak, presudno je bilo kada sam shvatio da imam više priča koje želim ispričati nego što imam produkcijskih kapaciteta da bih takve priče filmski realizovao. Mislim da

mi je pričanje priče najvažnije i u konačnici me je takva činjenica zadržala u književnosti i duže nego što sam očekivao.

R. G. P.: Posle skoro deset godina, 2015. objavili ste drugi roman *Amarcord*, koji je Andrijana Copf nazvala „Holivudskom vožnjom kroz paučinu sjećanja”, sa temom izbeglištva, a roman je dobio naslov po istoimenom filmu Federika Felinija. Pojedine naslove u Vašem četvrtom romanu *Yesterday* preuzeli ste takođe od Federika Felinija, Stenlija Kjubrika ili Pola Makrejna. Da li to znači povratak na stara vremena i razmišljanja o prolaznosti života?

N. K.: Naslanjanje na poznate naslove, ponekad i kultne, nije nešto pretjerano novo. Da spomenem samo neke recentne primjere: Karl Uve Knausgor ima obimno autobiografsko djelo koje se zove *Moja borba*, a nobelovac Fose objavio je *Isijavanje*, kao što sam se i sam naslonio na ovaj Kjubrikov film. Mislim da je važnije šta takvo opredjeljenje donese ili ne donese čitaoci, a o tome nije na meni da sudim.

R. G. P.: Sa romanom *Yesterday* ponovo se vraćate, u književnom smislu, u Sara-

jevo. A poznata je i pesma Bitlsa sa istoimenim naslovom. Junaci priča u ispovednom tonu, i muškarci i žene, iz tog su grada. Izgleda da oni, ma gde da žive, žive u prošlosti. Da li su to ljudi koji nikako ne mogu da žive u budućnosti, ljudi koji su predugo čekali da prestane rat?

N. K.: Rat je, znamo, slojevito i duboko traumatično iskustvo i čini mi se da je još uvijek jako puno zaglavljenosti u takvoj prošlosti. Zanimljiv je taj bolni paradoks, željeli smo tako očajnički da rat prođe i prestane, a on je nakon formalnog završetka nastavio da živi u nama.

R. G. P.: „Negdje od oktobra i narednih četiri-pet mjeseci, svjetlo se teško probija, dođe i prođe, preovladava kišovito vrijeme od kojeg zgrade i ulice poprime sarajevsku sivu. Tada i stanovnici utišaju, zamišljeno obavljaju dnevnu rutinu, idu kao navijeni iako ne prebrzo i ne osvrću se oko sebe. Treba prolaziti između kapi i strpljivo čekati dok se opet ne izljepota. A kiša zna topiti danima...”, odlomak je iz priče „Proljeće” iz istoimenog romana. Kako sada doživljavate Sarajevo?

N. K.: Sarajevo je mjesto života još od 2002. godine i volim taj grad. Svakodnevica je kao i svugdje – zadihana i opterećena banalnostima, i onda mi je, čini mi se, baš zbog toga na poseban način zanimljivo tražiti svoju proznu poetiku u gradu u kojem živim.

R. G. P.: Kritičari su Vaše knjige *Amarcord*, *Isijavanje* i *Beskućnik*, naslovlili „trebinjskom, ili zavičajnom trilogijom”. U ponovljenom izdanju *Amarcorda* (2025)

nema izmena. Da li se može reći da je upravo ta knjiga polazište za dve potonje?

N. K.: Da, ta je knjiga polazište iz koje su nastale druge dvije. Meni je lično važno da ja spomenutu *trebinjsku trilogiju* nisam planirao u tom obimu, nije nastala zato što sam imao viziju da napišem takvo nešto. Spontano se sklapala i nije bilo neke kalkulacije u tom smislu. Taj se opus na neki način prirodno zaokružio i želim da vjerujem da i čitaoci mogu takve stvari osjetiti.

R. G. P.: „Ja nikada ne bih živio u Americi da nije bilo rata”, a ostali ste tamo devet godina. Ipak, da li možemo reći da do samog kraja boravka to za Vas nije bila „obećana zemlja”?

N. K.: U pravu ste, nije to bila moja obećana zemlja i od prvog dana sam znao da ću otići. Ja sam bio ona vrsta emigranta koja se, siguran sam, nikada ne bi usudila na takvo izmještanje da nije bilo ratnog požara. Ipak, nakon svega, američko iskustvo je jedno od najvažnijih u mom životu. Kao što u samoj knjizi stoji, čovjek često i ne zna šta sve može dok nije surovo primoran da iskušava svoje limite.

R. G. P.: Ako citiramo Mirka Kovača iz knjige *Vrijeme* koje se udaljava, pitamo se zašto nešto ne možemo zaboraviti, zašto se sećamo ili zašto mislimo da smo zaboravili?

N. K.: Pogled unazad je esencijalna čovjekova potreba, jer je sjećanje integralni dio našeg najvažnijeg poslanja, da smo svjesna bića. Šta mi od toga napravimo u umjetničkom smislu, koliko se uspješno

nosimo sa takvim pokušajima, potpuno je druga priča.

R. G. P.: *Pa ipak, sada kada živite u Bosni, u Sarajevu, često mislite na Los Anđeles, a dok ste bili tamo mislili ste na Bosnu.*

N. K.: Da, trava je uvijek zelenija na drugoj strani. Bio sam više puta u Americi nakon što sam se vratio, ali je zanimljivo da nisam nikada išao u Los Anđeles, u Kaliforniju. Često kažem da bih volio napraviti dokumentarni film kako se vraćam u Los Anđeles i obilazim neke destinacije koje sam opisivao u *Amarcordu*.

R. G. P.: *„Naučio sam iz tog perioda nešto o sebi, o čemu ranije nisam razmišljao, to kako baš i nisam dio plemena. Naime, druženje sa zemljacima ili našima je, u najvećem broju slučajeva, bilo neprirodno; viđaš se sa ljudima s kojima u nekim normalnijim okolnostima nemaš o čemu pričati.” Doživeli ste kratko iskustvo sa masonskom ložom, u trenu pomislili na samoubistvo, taksirali, susretali glumce i čudake, vozili ste znatiželjne i do Holivuda. Upoznali ste Krisa Pena, brata Šona Pena, dostavili ste mu i svoj scenario, sprijateljili se sa njim. Šta je bila najtamnija slika, a čega se rado sećate?*

N. K.: Amerika je generalno za mene bila tamno iskustvo, baš traumatično i zastrašujuće. Drago mi je da sam preživio i to je možda najveća radost. Naravno da ima puno lijepih stvari koje su mi se tamo desile, ali su tamni tonovi ipak najprisutniji kada se ponovo osvrnem na taj period. Istovremeno sam upoznao dosta naših ljudi koji su na isti način došli i imali potpuno drugačije iskustvo, te ostali tamo

kao sretni i uspješni. Hoću da kažem da je moje „sataniziranje” Amerike vrlo lično i intimno i nema puno veze sa tom zemljom u stvarnosti.

R. G. P.: *Zapisali ste: „Posmatrao sam kako pijuckaju kafu i odmah mi je zapela za oko njihova samoća, možda zbog moje vlastite, kao koncept života.” Felinijev film *Amarcord* gledali ste i pre odlaska u Ameriku, izgleda da Vas je dobro protresao. Kroz roman provejava tema rata, a u Vašim filmovima takođe su vidljive posledice i traume. Da li ste pomišljali na odlazak u Ameriku, možda nakratko, da nije bilo rata?*

N. K.: Možda samo kao turista, samo tako.

R. G. P.: *Posle nekoliko godina vratili ste se nakratko, u posetu roditeljima, koji su menjali kuću iz Trebinja za Dubrovnik. Kako naći ili prepoznati to nešto što čoveka pokreće, kako to staviti na papir i, možda najvažnije, kada i koliko pustiti priču da se menja i krene neplaniranim putem?*

N. K.: Da, to su neki principi koje i danas slijedim, da pustim priču da se odmotava. Često je ono kada se priča otme najbolje za samo djelo.

R. G. P.: *Neizostavno moramo pomenuti Vaše detinjstvo i priče o ribolovu, dok ste živeli u Trebinju.*

N. K.: Ima prilično toga baš u *trebinjskoj trilogiji* i pozivam sve one koji je nisu pročitali, ako ih takve teme zanimaju, da je pročitaju. I to baš tim redom *Amarcord*, *Isijavanje* i *Beskućnik*. Skoro sam na jednoj promociji rekao da možda ima više

Trebinja, Mediterana, ribolova i svega ostalog u tim knjigama nego što stvarno ima u mom životu. Možda je to i posljedica toga što sam se na neki način pretočio u spomenute knjige.

R. G. P.: *I najzad, kada je reč o knjizi Amarcord, kažete: „U Sarajevu sam sreo samog sebe, onakvog kakav bih vjerovatno bio da nisam imao emigrantsku epizodu.”*

N. K.: Šta bi bilo, kad bi bilo, ili da nije bilo – česta su hipotetička pitanja koja nam se svima vrte po glavi. Bez izbora što to očigledno ne možemo saznati, i dalje nas drže takve konstrukcije.

R. G. P.: *Roman Isijavanje objavljen je u Srbiji 2019. godine. „Septembar. Stojim s koferom ispred rodne kuće i prvi put mi se čini kao da se kuća smanjila, kao da je prije bila veća.” Znači, Vaš junak se vratio iz Švedske. Koliko autobiografskog ima u ovom romanu?*

N. K.: Taj roman je najmanje autobiografski od cijele trilogije, bez obzira što me u toj knjizi poprilično ima. Ima tu neke polifonije karaktera u spisateljskom smislu koji su onda ispisani u likove koji su u konačnoj knjizi. Ne bih rekao da sam se krio iza trećeg lica, već više da su spontano kroz rukopis izbijali razni, meni poznati ljudi, iako i ne tako svjesno u samom procesu pisanja knjige.

R. G. P.: *Da li je „najgora bolest koja ne boli”?*

N. K.: Nisam siguran, to je izvučeno iz konteksta priče, te tako ogoljeno možda i ne pije toliko vode.

R. G. P.: *Majka Tidža, koja je sav život posvetila sinu Besimu, jedna je od okosnica romana Isijavanje. Pa da Vas pitamo, kako je proticalo Vaše detinjstvo?*

N. K.: Imao sam sretno i ispunjeno djetinjstvo, prepuno ljubavi pažnje i jako se osjećam privilegovano zbog toga. Hvala prije svega mojim roditeljima, i svaka im čast na takvom emotivnom naslijeđu.

R. G. P.: *Mlađo i Besim znali su se još kao srednjoškolci. Da li je moguće, u današnje vreme, obnoviti prijateljstvo, „biti kô braća”? „Gdje se može otići kad padne teška riječ, a od riječi obično sve i krene”?*

N. K.: Često kažem da mimo politike i toksičnih medija u Bosni ima bezbroj lijepih i inspirativnih priča o drugarstvima koja su preživjela sve nedaće. Ima ih, ako želimo da ih vidimo i čujemo.

R. G. P.: *Da li je „manji grad, veća tuga”?*

N. K.: Provincijski duh, znamo vrlo dobro, obitava svugdje i oduvijek. Ipak, rodna gruda takvog duha je provincija sama. Kako kaže Mirko Kovač, kada su ga pitali ima li išta gore od Bileće ljeti: „Ima, Bileća zimi.”

R. G. P.: *„Mostar je bio pravi grad tih godina. Sad, poslije rata, to nije grad, to je invalid. Neće umrijeti od rada i povreda, kao biva zakrpili su ga, ali neće nikad više biti onaj grad.” Nedavno sam bila u Mostaru. Sve se pretvorilo u turizam, da li sam u pravu?*

N. K.: Ne samo u Mostaru, već i globalno – masovni turizam je postao prava

pošast. Što je ljepši i zanimljivi grad, taj je problem izraženiji. Ali niko nam nije kriv, kada se pohlepa za novcem i odsustvo vizije udruže, dobijemo nepregledne kolone turista i lokalno i globalno.

R. G. P.: „Ne bojim se smrti, bojim se ali sam spreman, kad god da bude. Ne bojim se četnika, ni danas nije naivno kada, na primjer, krene priča kako će Istočna Hercegovina biti nadoknada za Kosovo i kako novi rat nije isključen, ako bude bilo potrebno.” To su reči Vašeg junaka, a šta Vi mislite? Je li, najзад, moguć mir?

N. K.: Naši ratovi, bez obzira kako će ovo zvučati – a mene tješi da možda ništa ne mrzim kao sami rat – nisu završeni. Grozno bi i tragično bilo da se nastave, ali istovremeno stiče se dojam da mi ne znamo šta ćemo s ovim polovičnim mirom, gdje u nekoj mjeri niko nije pobjedio, kao što niko nije do kraja izgubio. Strašno je kako već jako dugo sumanuto bazamo u ovoj postratnoj političkoj močvari.

R. G. P.: Pijaca u centru grada Trebinja. „Ljudi na pijaci pripremaju tezge, oni nemaju kad naklapati o smislu života jer ga moraju stalno živjeti da bi preživjeli.” A opet, bez druženja i ćaskanja nema života. U romanu Beskućnik govorite i o tome kako je, nakon smrti oca 2014, mama živela sama, a njeni najbliži su je povremeno, obično vikendom, obilazili. Ali tu uobičajenost prekinuo je telefonski poziv – da je, sada u praznoj kući, poplava. Koja je sada Vaša porodična adresa? Šta je sa kućom u Trebinju?

N. K.: Na mjestu kuće je napravljena mala i lijepa zgrada, u kojoj smo sestra i ja

dobili stanove. Kao što je i opisano, doduše tada samo kao plan, u *Beskućniku*.

R. G. P.: Pominjete i onu nestvarnu dinarsku kletvu: ko se ne osveti, taj se ne posveti. Da li je ona Vama strana, jer u romanu jednoj junakinji baš i nije?

N. K.: Ti izrazi žive među našim ljudima, pamte se i spominju. Težak sam na praštanju, ali mi je osveta strana. Osjećao bih se vjerovatno poraženo i gubitnički kada bih maštao o osveti, a sebe upravo suprotno doživljavam, kao pobjednika.

R. G. P.: „Žene idu na dženaze na jednom mjestu, hodža je tu i sve je religijski praćeno, a na drugom mjestu žene uopšte ne idu na mezarje. Kao da je islam zaživio prije nekoliko decenija i treba mu ipak još malo vremena da se jasnije uspostavi.” Ta bosansko-muslimanska umiranja i svi rituali koji ih prate su posebna priča. Da li Vas ta umiranja uvek zateknu nespremljene?

N. K.: Umiranje je velika tema, sa posebnim specifičnostima kod ljudi koji formalno ne prakticiraju religiju. Islam je religija koja je već prilično dugo u procesu redefinisanja i bojim se da će taj proces još potrajati. Bosanski muslimani, Bošnjaci, u svemu tome također i dalje traže svoj specifični model. Nekada izgledaju kao prilično izgubljeni u tom traženju, mada ovo može biti samo moje privatno osjećanje.

R. G. P.: Verovatno da nije slučajno što se u pisanju, ali i filmovima, često vraćate na svoja i tuđa potiskivanja, te ulazite u „tunnel sjećanja”. Ima li išta uzaludnije nego tražiti za bivšim vremenom?

N. K.: Puno je stvari koje su uzaludne u životu, a koje čovjek bez obzira na to i dalje ne može da odgurne od sebe. Mi, na ovim prostorima, često patimo od poviše-

ne sentimentalnosti. Ne znam zašto je to tako i moje su knjige u velikoj mjeri baš o tome.